

The Khao Wong Phrachan Temple Fair: Creation and Roles in Contemporary Thai Society

เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์: การสร้างสรรค์และบทบาทในสังคมไทยร่วมสมัย

Niticharya Chaiyen

นิธิชญา ไชเย็น

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University, Thailand

Corresponding author

e-mail: niticharya.c@lawasri.tru.ac.th

Received 12-02-2025

Revised 12-05-2025

Accepted 23-05-2025

Doi: 10.69598/artssu.2025.4600.

How to Cite:

Chaiyen, N. (2025). The Khao Wong Phrachan Temple Fair: Creation and Roles in Contemporary Thai Society. *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(2), E4600 (1-18).

Keywords: Khao Wong Phrachan, temple fair, creation, contemporary Thai society

คำสำคัญ: เขาวงพระจันทร์, เทศกาลงานวัด, การสร้างสรรค์, สังคมไทยร่วมสมัย

Abstract

Background and Objectives: Khao Wong Phrachan is a significant tourist attraction in Lopburi. Every year, during the third lunar month (Makha Bucha Day), the Khao Wong Phrachan Temple Fair is held for locals and tourists to pay homage to the Buddha's footprint, and this festival has continued from the past to the present. This research aims to study the concepts behind the creation of the Khao Wong Phrachan Temple Fair within the context of contemporary Thai society, the factors affecting the changes of this festival, and the roles of the festival in contemporary Thai society.

Methods: This qualitative research collected data through semi-structured interviews, observations, and document analysis with a total of 11 key informants from the community in Huai Pong subdistrict, Khok Samrong district, Lopburi province. They were selected using purposive sampling, and the snowball or chain sampling method was also used to reach further informants. The data analysis was based on the concept of creative folklore and the role of folklore.

Results: The findings showed three issues. 1) There were five concepts in the organizing of the Khao Wong Phrachan Temple Fair in contemporary Thai society. They included: 1.1 the integration of traditional cultural capital with new creativity, 1.2 the accommodation of multiculturalism and the blending of beliefs, 1.3 the transformation of sacred spaces into sites of creative tourism, 1.4 the reconstruction of rituals within the framework of traditional beliefs, and 1.5 the collaborative integration of stakeholders across various sectors. 2) There were five factors involved in changes in the festival's organization, which were: 2.1 the organizers, 2.2 the objectives of the event, 2.3 the activity formats, 2.4 the sacred objects or amulets, and 2.5 the public relations. 3) There were four roles of the Khao Wong Phrachan Temple Fair, which were: 3.1 reinforcing cultural beliefs and societal values, 3.2 studying and disseminating knowledge, 3.3 regulating society, and 3.4 providing entertainment.

Application of this study: This research expands the scope of creative folklore studies within the context of temple fairs in contemporary Thai society and contributes to enriching research on local traditions and belief systems in Lopburi. The findings offer in-depth insights into the factors shaping the structure and roles of the Khao Wong Phrachan Temple Fair. The data can be utilized to support cultural tourism management and community development initiatives.

Conclusions: The central concept behind the organization of the Khao Wong Phrachan Temple Fair originates from the belief in "the veneration of the Buddha's footprint". Over time, this belief has been blended with Thai-Chinese beliefs, particularly those related to the Buddha's footprints and the worship of deities on high mountains. The sacred site has gradually been developed into a tourism destination for the younger generation by creating new meanings within a changing social, economic, and technological context to align with the modern era and tourism. This reflects the Khao Wong Phrachan Temple Fair's important role in preserving religious rituals and maintaining the social and local cultural structures of Lopburi in order to retain its own identity and traditional culture. At the same time, this can further enhance the progress of local communities.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: เขาวงพระจันทร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดลพบุรี ในช่วงเดือน 3 (วันมาฆบูชา) จะมีเทศกาลงานวัดเพื่อเปิดให้นักท่องเที่ยวได้มาชื่นชมและบูชารอยพระพุทธรูปบาทนยอดเขา เทศกาลดังกล่าวจัดขึ้นเป็นประจำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ และศึกษาบทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การสังเกต และวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ประชากร คือ ชุมชนตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี โดยกำหนดและคัดเลือกผู้บอกข้อมูลสำคัญ (key informant) ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 11 คน และใช้วิธีแบบสโนว์บอลหรือแบบลูกโซ่ (snowball or chain sampling) ในการเข้าถึงผู้บอกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์และบทบาทของคติชน

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบ 3 ประเด็นคือ 1) แนวคิดในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย มี 5 ประการ ได้แก่ 1.1 การผสมผสานระหว่างทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมกับการสร้างสรรค์ใหม่ 1.2 การรองรับพหุวัฒนธรรมและการผสมผสานความเชื่อ 1.3 การปรับเปลี่ยนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 1.4 การประกอบสร้างพิธีกรรมใหม่ภายใต้กรอบความเชื่อดั้งเดิม และ 1.5 การบูรณาการความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ มี 5 ประการ ได้แก่ 2.1 ด้านผู้จัดงาน 2.2 ด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงาน 2.3 ด้านรูปแบบกิจกรรม 2.4 ด้านวัตถุมงคล และ 2.5 ด้านการประชาสัมพันธ์ และ 3) บทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย มี 4 บทบาท ได้แก่ 3.1 หน้าที่ยืนยันความเชื่อและค่านิยม 3.2 หน้าที่ศึกษาและถ่ายทอดความรู้ 3.3 หน้าที่ควบคุมทางสังคม และ 3.4 หน้าที่ให้ความบันเทิง

การประยุกต์ใช้: งานวิจัยนี้เป็นการขยายขอบเขตการศึกษาคติชนสร้างสรรค์ในบริบทเทศกาลงานวัดในสังคมไทยร่วมสมัย และช่วยเติมเต็มงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเพณีและระบบความเชื่อท้องถิ่นของจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยช่วยให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดรูปแบบและบทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนได้

บทสรุป: แนวคิดหลักของการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์เกิดจากความเชื่อ “คตินุชาลยพระพุทธรูป” ต่อมาเป็นการผสมผสานความเชื่อไทย-จีน เกี่ยวกับรอยพระพุทธรูปและการบูชาเทพบนภูเขาสูง และพัฒนาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับคนรุ่นใหม่ โดยสร้างความหมายใหม่ ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่และการท่องเที่ยว ทำให้เห็นว่าเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ยังคงมีบทบาทสำคัญที่ช่วยสืบทอดพิธีกรรมทางศาสนาและรักษาโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลพบุรีให้คงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าได้อีกด้วย

บทนำ (Introduction)

เขาวงพระจันทร์เป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดลพบุรี ตั้งอยู่ตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง ยอดเขาที่สูงจากระดับน้ำทะเล 650 เมตร แนวบันไดจากเชิงเขาถึงยอดเขายาว 1,680 เมตร (3,067 ขั้น) ใช้เวลาเดินขึ้นเขาประมาณ 2 ชั่วโมงเศษ บริเวณเชิงเขาจะมีวัดเขาวงพระจันทร์ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการจัดงานเทศกาลขึ้นเขาวงพระจันทร์มาตั้งแต่ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2515 จนถึง พ.ศ. 2566 (Pinthuphan, 1972 : 296-902; Tourism Authority of Thailand, 2023)

ตามตำนานเล่าว่า เขาวงพระจันทร์เดิมชื่อ “เขามณีจันทร์” เนื่องจากเขาภูพานี้มีนางมณีจันทร์ ผู้ซึ่งเป็นลูกของยักษ์ชื่อท้าววกขนาทอาศัยอยู่ ท้าววกขนาทเป็นยักษ์ตนสุดท้ายที่พระนารายณ์อวตารมาปราบ ด้วยการแปลงศรที่ทำจากเขากะต่ายสายศรทำจากหวดเต่า ลูกศรทำด้วยหญ้าปล้อง และสาปแช่งไว้ไม่ให้ผุดให้เกิด ด้วยอิทธิฤทธิ์แห่งศรพระรามท้าววกขนาทก็กระเด็นข้ามมหาสมุทรอินเดียมาตกที่เขาวงพระจันทร์ ทุก ๆ สามปีศรจะคลายความแน่นลง ถ้าศรหลุดท้าววกขนาทจะคืนชีพลุกขึ้นกินคนหมดเมือง นางมณีจันทร์จะคอยดูแลปรนนิบัติพ้ออยู่เสมอ และด้วยความสงสารพ้อ นางจะนำน้ำส้มสายชูมารดที่ลูกศรเพื่อทำให้ลูกศรเขยื้อน บางครั้งนางก็แปลงร่างเป็นหญิงสาวไปหาซื้อน้ำส้มสายชู พระรามจึงสั่งให้ไก่แก้วคอยดูเหตุการณ์ถ้าศรเขยื้อนเมื่อใดให้ไก่แก้วขึ้นขึ้น เมื่อนั้นพระรามจะให้หนุมานหามาตอกศรให้แน่น ขณะตอกศรก็จะเกิดเป็นไฟกระเด็นไปไหม้เผาผลาญเมืองลพบุรี ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2480 ชื่อเขามณีจันทร์จึงเปลี่ยนเป็นเขาวงพระจันทร์ (Prueksakit et al., 1979) ส่วนอีกกระแสหนึ่งเล่าว่า เมื่อ พ.ศ. 2496 หลวงพ่อโอภาสี ได้ขึ้นมานบนเขานางพระจันทร์นี้ และเห็นว่าบริเวณเขาทั้ง 4 ด้านเป็นรูปเขาโค้ง มองทางไหนก็เห็นเป็นวงโอบล้อมอยู่ จึงขนานนามว่า “เขาวงพระจันทร์” (Wat Luang Pho Ophasi, 2014) จากข้อมูลจะเห็นว่า การเปลี่ยนชื่อจากเขามณีจันทร์เป็นเขาวงพระจันทร์มีสองแนวคิด คือ แนวคิดแรกเกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2480 โดยไม่ระบุเหตุผลแน่ชัด แต่แนวคิดที่สองเล่าว่าในปี พ.ศ. 2496 หลวงพ่อโอภาสีได้ขึ้นไปบนเขาและสังเกตเห็นว่าลักษณะภูมิประเทศโดยรอบมีลักษณะเป็นวงโค้งล้อมรอบคล้ายวงพระจันทร์ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นที่มาของชื่อใหม่

เขาวงพระจันทร์นี้มีความสำคัญต่อชุมชนตำบลห้วยโป่ง และจังหวัดลพบุรีหลายประการ ประการแรก เป็นภูเขาที่มีเรื่องเล่าตำนานท้องถิ่นของจังหวัดลพบุรี ประการที่สอง มีความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา คือ ในช่วงเทศกาลเดือนสามวัดเขาวงพระจันทร์จะจัดเทศกาลงานวัดเป็นประจำทุกปีเพื่อให้ประชาชนได้ขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปบนยอดเขา คนในท้องถิ่นเชื่อว่า หากได้

ขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทนยอดเขาวงพระจันทร์จำนวนเจ็ดครั้งติดต่อกันจะได้ขึ้นสวรรค์ จึงมีพุทธศาสนิกชนทั้งคนไทยและชาวต่างชาตินิยมมาขึ้นเขาเพื่อบูชารอยพระพุทธรูปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประการสุดท้าย เขาวงพระจันทร์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดลพบุรี เขาวงพระจันทร์จึงเป็นสถานที่สำคัญและน่าสนใจศึกษา

จากการสำรวจข้อมูลพบว่า วัดเขาวงพระจันทร์ได้จัดเทศกาลงานวัดขึ้นเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่องโดยมีกิจกรรมหลักคือการขึ้นเขาเพื่อนมัสการรอยพระพุทธรูป ในการจัดงานจะมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์ และให้การสนับสนุน เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์จึงเป็นเทศกาลงานวัดที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ไปในวงกว้าง และกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสืบสานวัฒนธรรมจังหวัด นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องการพิสูจน์มิตรภาพและรักแท้ เขาวงพระจันทร์จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และมีชื่อเสียงของจังหวัดลพบุรี และในปัจจุบันยังมีหน่วยงานเอกชนมาจัดงานวิ่งเทรลเขาวงพระจันทร์อีกด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์แม้จะรักษากิจกรรมหลัก คือ การนมัสการรอยพระพุทธรูป แต่ก็ปรับเปลี่ยนรูปแบบและความหมายให้เข้ากับบริบทปัจจุบัน โดยเพิ่มมิติการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องการพิสูจน์มิตรภาพและรักแท้ รวมถึงมีการเพิ่มกิจกรรมใหม่อย่างการวิ่งเทรลที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเพณีดั้งเดิม และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังไม่มีผู้ที่ศึกษางานเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์โดยใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์มาก่อน มีเพียงงานที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีในจังหวัดลพบุรี แสดงผลด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริงสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ของ Klinchan (2022) งานศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดลพบุรี ประเทศไทยของ Noikhlae & Thambut (2020) และงานที่ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย: อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ของ Likitsaran (2016)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสร้างสรรค์เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย โดยมีคำถามวิจัยว่า แนวคิดในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัยเป็นอย่างไร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีอะไรบ้าง และบทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัยมีประการใด ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ของ Na Thalang (2016) และแนวคิดเรื่องหน้าที่หรือบทบาทของคติชนวิทยาของ Bascom (1965) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เพื่อขยายขอบเขตการศึกษาแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ในบริบทเทศกาลงานวัดไทยร่วมสมัย และช่วยเติมเต็มข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อท้องถิ่นของจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาแนวคิดในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์
3. เพื่อศึกษาบทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

1. แนวคิดคติชนสร้างสรรค์

คำว่า “คติชนสร้างสรรค์” (creative folklore) เป็นศัพท์ที่ ศิราพร ณ ถลาง กำหนดขึ้นเพื่อล้อกับคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” (creative economy) (Jaruworn, 2016 : 5) โดย Na Thalang (2016 : 19) ได้นิยามคำว่า “คติชนสร้างสรรค์” ไว้ว่า

“คติชนสร้างสรรค์” หมายถึง คติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ การประยุกต์คติชน การ “ต่อยอด” คติชนการตีความใหม่และการสร้างความหมายใหม่ หรือการนำคติชนไปใช้เพื่อ “สร้างมูลค่าเพิ่ม” หรือ “เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรืออัตลักษณ์ของชาติพันธุ์”

นอกจากนี้ Na Thalang (2016 : 17) ได้กล่าวว่า “ปรากฏการณ์” “คติชนสร้างสรรค์” เป็นผลจากการปรับใช้คติชนเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยที่มีอยู่เดิม ผสมกับวิธีคิดในการผลิตซ้ำ ประยุกต์ ผสมผสาน สร้างใหม่ หรือสร้างความหมายในบริบทใหม่ โดยปัจจัยทางสังคมที่เอื้อให้เกิดคติชนสร้างสรรค์ มี 3 บริบทใหญ่ ๆ สรุปได้ ดังนี้

ประการแรก บริบทสังคมโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยว โลกาภิวัตน์ทำให้เกิด “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” (cultural hybridization) ระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับท้องถิ่น ส่งผลให้ “วัฒนธรรมดั้งเดิม” (authentic culture) เปลี่ยนแปลงและรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ยาก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนและวิถีชีวิตเพื่อการท่องเที่ยว นำไปสู่ปรากฏการณ์ “การขายวัฒนธรรม” วัตถุทางวัฒนธรรมแปรเปลี่ยนจากสิ่งที่มีบทบาทในพิธีกรรมกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เกิดการผลิตสินค้าวัฒนธรรมที่ปรับจากบริบทดั้งเดิม (deterritorialization) บริบทการท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิด “คติชนสร้างสรรค์” ในรูปแบบที่หลากหลาย

ประการที่สอง บริบททุนนิยมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในยุคทุนนิยมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่าการทำงานหรือการเป็นเจ้าของเครื่องจักร โดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้รับการสนับสนุนทั้งในระดับโลกและในประเทศไทย ผ่านแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติที่ส่งเสริมการนำทุนวัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคสินค้าท้องถิ่นและการท่องเที่ยว วัฒนธรรมไทยจึงถูกพัฒนาเป็นสินค้าวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคติชนและสินทรัพย์สร้างสรรค์จากศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม

ประการสุดท้าย บริบทโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดสภาวะ “ข้ามชาติ” และ “ข้ามพรมแดน” เนื่องจากการเดินทางที่สะดวกและข้อตกลงทางการเมือง เศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนเคลื่อนย้ายไปยังที่ต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่ ๆ ซึ่งทำให้วัฒนธรรมประเพณีปรับตัวและเกิด “คติชนสร้างสรรค์” ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในสังคมปัจจุบัน (Na Thalung, 2016 : 22-40; Jaruworn, 2016 : 6-10)

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดคติชนสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยนี้ โดยเน้นการวิเคราะห์การสร้างสรรคและการปรับตัวของคติชนในเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ ที่มีการนำคติชนดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่ เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลนี้ ซึ่งจะช่วยให้สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและการตอบสนองต่อกระแสโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2. แนวคิดเรื่องหน้าที่หรือบทบาทของคติชนวิทยา

แนวคิดบทบาทหน้าที่ทางคติชนของ Bascom (1965) เน้นการวิเคราะห์คติชนในฐานะเครื่องมือที่สะท้อนและหล่อหลอมวัฒนธรรมของสังคม โดยนำเสนอบทบาทหน้าที่ของคติชนไว้ 4 ประการ ดังนี้

2.1 หน้าที่ยืนยันความเชื่อและค่านิยม คติชนทำหน้าที่ตอกย้ำความเชื่อ ศีลธรรม และค่านิยมของสังคม เช่น ตำนานที่สนับสนุนความเชื่อทางศาสนาหรือพิธีกรรมจะช่วยรักษาความมั่นคงทางวัฒนธรรม

2.2 หน้าที่ศึกษาและถ่ายทอดความรู้ คติชนเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้และบทเรียนทางศีลธรรมจากรุ่นสู่รุ่น เช่น นิทานที่สอนเรื่องความซื่อสัตย์หรือความกตัญญู

2.3 หน้าที่ควบคุมทางสังคม คติชนช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมผ่านการกำหนดบรรทัดฐานและการลงโทษในเชิงสัญลักษณ์ เช่น ตำนานที่เตือนถึงผลร้ายจากการฝ่าฝืนกฎ

2.4 หน้าที่ให้ความบันเทิง เช่น นิทานหรือเพลงพื้นบ้าน ทำหน้าที่สร้างความสนุกสนานและผ่อนคลายให้แก่สมาชิกในชุมชน ช่วยลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน

แนวคิดของ Bascom เน้นว่า คติชนไม่ได้มีเพียงมิติด้านความบันเทิง แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่เป็นทั้งกลไกการสืบทอดและการควบคุมในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ โดยจะวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยว่ามีบทบาทหน้าที่ประการใดบ้าง

วิธีการศึกษา (Research Methods)

1. พื้นที่วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวัดเขาวงพระจันทร์ ต.ห้วยโป่ง อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี ซึ่งเป็นสถานที่จัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 6 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง จำนวน 1 คน
- 1.2 คณะกรรมการจัดเทศกาลงานวัด จำนวน 1 คน
- 1.3 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดลพบุรี จำนวน 1 คน
- 1.4 ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 1 คน
- 1.5 ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน
- 1.6 ชาวบ้านในพื้นที่อายุ 60 ปีขึ้นไป และเข้าร่วมเทศกาลมาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 5 คน

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามแนวทางของ Creswell (2018) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้การเก็บข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลหรือแบบลูกโซ่ (snow ball or chain sampling) (Creswell, 2018)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บข้อมูล 3 วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร (Creswell, 2018) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลคติชนที่เกี่ยวกับเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในประเด็นหลัก ได้แก่ ความเป็นมาของประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ขั้นตอนการจัดงานในปัจจุบัน

2.2 แบบสัมภาษณ์จัดทำโดยผู้วิจัย และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคติชนวิทยา และมีประสบการณ์ทำวิจัยด้านคติชนวิทยาไม่น้อยกว่า 5 ปี ตรวจสอบความถูกต้อง จำนวน 3 คน จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ มาตรวจสอบและแก้ไขเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล ผลประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ (IOC) มีค่าเท่ากับ 1.00

2.3 การสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมในงานจริงและจดบันทึกข้อมูล เพื่อศึกษาธรรมชาติและบริบทของปรากฏการณ์ และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยผู้วิจัยไม่เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง แต่ใช้กล้องถ่ายภาพและวิดีโอในการเก็บข้อมูล

2.4 การวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยใช้เอกสารและแหล่งข้อมูลหลากหลาย เช่น หนังสือประวัติวัดเขาวงพระจันทร์ หนังสือเกี่ยวกับลพบุรีและวัฒนธรรมไทย เว็บไซต์ของวัดเขาวงพระจันทร์ บทความและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับคติชน ความเชื่อ และประเพณีที่ใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ในการศึกษา

3. การเก็บข้อมูล

- 3.1 การติดต่อกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยประสานงานกับครูในพื้นที่

ครูแนะนำให้สอบถามชาวบ้าน → พระสงฆ์ → ประชาชนชาวบ้าน → เจ้าหน้าที่รัฐ → ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน

3.2 ขั้นตอนก่อนสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะแจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ประเด็นที่จะสัมภาษณ์ และการนำข้อมูลสัมภาษณ์ไปใช้ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทราบก่อนเพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์พิจารณาว่ายินดีที่จะให้สัมภาษณ์หรือไม่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบก่อนว่ามีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามได้หากทำให้รู้สึกอึดอัดหรือไม่สบายใจ ส่วนคำถามที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้จะรายงานผลการวิจัยในภาพรวม โดยไม่รายงานในลักษณะที่จะนำไปสู่การระบุตัวตนของผู้ให้สัมภาษณ์ ยกเว้นกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์เต็มใจ ในบางกรณีผู้วิจัยอาจขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมากกว่า 1 ครั้ง โดยจะแจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบล่วงหน้าถึงเหตุผลในการขอสัมภาษณ์เพิ่มเติม

3.3 ระยะเวลาสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เวลาในการสัมภาษณ์แต่ละคนประมาณครั้งละ 30 นาที - 1 ชั่วโมง ลงพื้นที่เก็บข้อมูล 4 ครั้ง เก็บข้อมูลภาคสนามตั้งแต่ ธันวาคม พ.ศ. 2565 - พฤษภาคม พ.ศ. 2566

3.4 การเก็บข้อมูลโดยการสังเกต ผู้วิจัยสังเกตจากพฤติกรรมของผู้ที่เข้าร่วมงาน คือ การบริจาคเงินเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในจุดต่าง ๆ การเข้าร่วมพิธีเจิมหน้าผาก การเช่าวัตถุมงคล การเดินขึ้นเขาวงพระจันทร์ การหามุมถ่ายภาพ การสนทนา อารมณ์ ความรู้สึกที่ได้มาร่วมงาน

3.5 การเก็บข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศหลายแหล่ง ได้แก่ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ข้อมูลภาคสนามจากวัดเขาวงพระจันทร์ ข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับบทความ งานวิจัยต่าง ๆ จากฐานข้อมูล Thailis และ Google Scholar

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะถอดเทปการสัมภาษณ์และบันทึกไว้ใน Microsoft Words

4.2 ผู้วิจัยส่งข้อมูลกลับไปยังกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ content analysis (Dörnyei, 2007; Selvi, 2019) แนวคิดหลักที่ใช้วิเคราะห์คือ แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ (Na Thaleng, 2016) และแนวคิดเรื่องหน้าที่หรือบทบาทของคติชนวิทยาของ Bascom (1965) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

4.3 ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ bottom up coding (Creswell & Plano Clark, 2011) จัดกลุ่มข้อมูลที่เชื่อมโยงกัน และตัดประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาออก เพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ต้องการศึกษาแนวคิดการเปลี่ยนแปลง และบทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา (Research Results)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง และบทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาเป็น 3 ประเด็น คือ 1) แนวคิดของการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ 3) บทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย ผลการศึกษามีดังนี้

1. แนวคิดของการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์

ความเป็นมาของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีที่มาจากคติความเชื่อเรื่องการบูชารอยพระพุทธรูปที่แพร่หลายอยู่ในกลุ่มพุทธศาสนิกชนชาวไทย ดังที่ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงกล่าวถึงคติการบูชารอยพระพุทธรูปในประเทศไทยไว้ว่า “แท้จริงรอยพระพุทธรูปอันเป็นที่มาหาชนบูชาในประเทศนี้มาก่อนพระเจ้าทรงธรรมแล้วช้านาน และมีอยู่หลายแห่ง” (The Fine Arts Department, 1988 : 25) นอกจากนี้ Ruttanalum (2013) กล่าวว่า ความเป็นมาของรอยพระพุทธรูปปรากฏครั้งแรกในคัมภีร์อรรถกถาปุณณิสาสูตร ซึ่งกล่าวถึงประวัติของพระปทุมและเหตุการณ์เมื่อครั้งพระปทุมอาราธนาพระพุทธรองค์ให้เสด็จมาโปรดชาวเมืองสุนาปรันตะ เป็นเหตุให้พระพุทธรูปทรงประทับรอยพระพุทธรูปไว้ในสถานที่ 2 แห่ง คือ ริมฝั่งแม่น้ำนมมทา (นมมทา นที) ตามคำขอของนาคราชและบนเขาสัจจพันธ์ (สัจพันธ์บรรพต) ตามคำขอของสัจพันธ์เถระผู้อาศัยอยู่บนเขานั้น เนื้อเรื่องสรุปได้ว่า เดิมพระปทุมเป็นพ่อค้าชาวเมืองสุนาปรันตะ วันหนึ่งเดินทางไปค้าขายที่กรุงสวดี และได้ฟังธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้า นายวานิชเกิดความเลื่อมใสจึงบวชเป็นภิกษุนามว่า “พระปทุม” และมอบกิจการค้าขายทั้งหมดให้แก่น้องชาย ต่อมาพระปทุมเดินทางกลับสู่เมืองสุนาปรันตะเพื่อปฏิบัติกรรมฐาน วันหนึ่งน้องชายของท่านจะเดินเรือไปค้าขายทางทะเลจึงมาขอให้พระปทุมครองตน ระหว่างทางพวกพ่อค้าพบเกาะที่เต็มไปด้วยไม้แก่นจันทร์แดงอันเป็นไม้มีค่าจึงพากันทิ้งสินค้าที่บรรทุกมาทั้งหมด และชนไม้แก่นจันทร์แดงไปแทน พวกอมุขที่ล่องอยู่ในป่าไม้แก่นจันทร์แดงโกรธจึงบันดาลให้เกิดพายุพัดกองเรือ พระปทุมรู้ว่าน้องชายตกอยู่ในอันตรายจึงขอความช่วยเหลือและพากองเรือกลับสู่เมืองสุนาปรันตะอย่างปลอดภัย พวกพ่อค้าเกิดความศรัทธาจึงถวายไม้แก่นจันทร์แดงแก่พระปทุม แต่พระปทุมไม่รับและบอกให้พ่อค้านำไม้แก่นไปสร้างมณฑปถวายพระพุทธเจ้า จากนั้นพระปทุมจึงเดินทางไปอาราธนาพระพุทธรูปให้มาโปรดชาวเมือง พระพุทธรูปเดินทางมาโดยอากาศพร้อมเหล่าสาวกด้วยบุษบกที่พระอินทร์สั่งให้พระวิษณุกรรมสร้างถวาย ระหว่างทางกระบวนเสด็จต้องผ่านเขาสัจพันธ์บรรพต ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัจพันธ์ดาบส แม้สัจพันธ์ดาบสจะสอนลัทธิความเชื่อที่ไม่ถูกต้องแก่ประชาชน แต่พระพุทธรูปทรงเห็นว่าดาบสผู้นี้มีปัญญาสามารถบรรลุธรรมได้จึงเสด็จไปโปรด เมื่อพระสัจพันธ์สำเร็จอรหันต์แล้วจึงติดตามพระศาสดาไปยังเมืองสุนาปรันตะด้วย หลังจากโปรดชาวเมืองแล้วพระพุทธรูปเสด็จไปยังนาคพิภพเพื่อแสดงธรรมแก่นาคราช ก่อนเสด็จกลับนาคราชทูลขอเจดีย์ไว้เพื่อเป็นที่เคารพสักการะความว่า

...ขอพระองค์ได้โปรดประทานสิ่งที่ควรปรนนิบัติแก่หม่อมฉันด้วยเถิดพระพุทธเจ้าข้า
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเหยียบเจดีย์รอยพระบาทไว้ที่ฝั่งแม่น้ำมมทานที่รอยพระบาทนั้น
คลื่นซัดมาก็ถูกปิด เมื่อคลื่นเลยไปแล้วก็ถูกเปิดกลายเป็นปูชนียสถานที่ถึงด้วยสักการะ
เป็นอันมาก...

(The Fine Arts Department, 2004 : 193)

จากนั้นพระพุทธองค์จึงเสด็จกลับสู่กรุงสรวดีระหว่างทางกระบวนเสด็จต้องผ่านเขาสัจจพันธบรรพตอีกครั้งหนึ่ง พระพุทธองค์ตรัส
กับพระสัจพันธว่า

...เธอสอนให้มหาชนจมลงในอบายจึงต้องอยู่ในที่นี้แหละ อบรมสั่งสอนพวกเขาให้ละ
ลัทธิ (ที่ไม่ถูกต้อง) ดำรงตนอยู่ในทางพระนิพพาน แม้ท่านสัจพันธนั้นก็ทูลขอสิ่งที่ควร
ปรนนิบัติ พระศาสดาจึงทรงเหยียบเจดีย์รอยพระบาทไว้เหนือแผ่นศิลา เหมือน
ประทับตราไว้บนก้อนดินอันชุ่มน้ำจะนั้น จากนั้นก็เสด็จถึงพระเชตะวัน...

(The Fine Arts Department, 2004 : 184)

ข้อมูลจากเอกสารดังกล่าวข้างต้น คล้ายคลึงกับข้อมูลในเอกสารหนังสือประวัติพระครูสมณวิกรม (พัก ภัททจารี) และประวัติ
ความเป็นมาของรอยพระพุทธรบาทบนยอดเขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรี ที่กล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. 2496 มีพระคุณเจ้ารูปหนึ่งมาขึ้น
เขาวงพระจันทร์ และเล่าถึงรอยพระพุทธรบาทบนยอดเขาวงพระจันทร์ให้พระครูสมณวิกรม (พัก ภัททจารี) และลูกศิษย์ฟังว่า

เมื่อสมัยพุทธกาลมีพ่อค้าคนหนึ่งแล่นเรือไปติดเกาะ บนเกาะมีต้นจันทร์หอมเต็มไปหมด
พ่อค้าเห็นว่าไม้จันทร์หอมมีราคาสูงกว่าสินค้าที่ขนมา จึงตัดเอาไม้จันทร์หอมเพื่อจะนำไปขายแทน
พวกญาติที่อาศัยอยู่เกาะจึงพากันโกรธ แสดงฤทธิ์ให้เกิดคลื่นลมเพื่อให้เรือล่ม ทุกคนในเรือตกใจมาก
ฝ่ายพ่อค้าผู้เป็นเจ้าของเรือได้คิดถึงพี่ชายซึ่งบวชเป็นพระ จึงยกมือประนมแล้วกล่าวว่า “หลวงพี่ที่
เคารพ กระผมเดินทางไปค้าขายในครั้งนี้เกิดมีอุปสรรคอย่างร้ายแรงมาก ทำจะไม่รอดแล้ว กระผมขอ
บารมีหลวงพี่ช่วยให้รอดกลับไปในครั้งนี้ ถ้าหากกระผมรอดปลอดภัย กระผมจะถวายทุกสิ่งตาม
ความประสงค์ของหลวงพี่ ขอบารมีหลวงพี่จงบันดาลให้คลื่นลมได้สงบลงเถิด” ทันใดนั้น พระผู้เป็นพี่
ที่ทราบถึงเหตุการณ์ว่าน้องชายกระทำความผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงมาช่วยชี้แจงปรับความเข้าใจกับ
ญาติที่อาศัยอยู่ เมื่อคลื่นลมหยุดน้องชายจึงรีบเดินทางไปหาพระพี่ชายทันที พระพี่ชายจึงสอนว่าก่อนทำ
อะไรให้คิดถึงจิตใจของผู้อื่นด้วย น้องชายจึงขอโทษในความผิดและทำตามที่ตั้งสัจจะไว้ว่า หากตน
รอดชีวิตมาได้จะถวายสิ่งที่หลวงพี่ต้องการ หลวงพี่จึงสั่งให้น้องนำไม้จันทร์หอมมาสร้างเป็นปราสาท
แล้วตนจะไปทูลเชิญพระพุทธเจ้ามาประทับในปราสาทของน้องให้จงได้ เมื่อสร้างปราสาทเสร็จ
พระพี่ชายจึงทูลเชิญให้พระองค์เสด็จไปประทับในปราสาทไม้จันทร์หอมของน้องชาย และโปรด
น้องชายด้วย พระพุทธเจ้าจึงดำริว่า การเดินทางครั้งนี้จะไปทางอากาศ และจะผ่านยอดเขานาง
พระจันทร์ ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัจจพรณฤๅษี พระองค์จะแวะโปรดสัจจพรณฤๅษีเพราะกระทำได้ดี
แล้วแต่ยังเป็นมิชฌาতিอยู่ เมื่อสัจจพรณฤๅษีได้สดับแล้วก็มิสตรีลึกลับชอบด้วยสัมมาทิฐิเป็น
คุณประโยชน์ทั้งตัวเองและผู้รู้ทั้งหลายด้วย พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมเทศนาโปรดน้องชายจนสำเร็จ
เมื่อกลับถึงยอดเขานางพระจันทร์ สัจจพรณฤๅษีจะขอตามพระองค์ต่อไปอีก พระองค์จึงตรัสว่า
“สัจจพรณเรารู้จักกันโดยใกล้ชิดกันดีแล้วไม่จำเป็นต้องตามเราไป เพราะถึงเราอยู่ไกลแสนไกลก็
เหมือนเราอยู่ใกล้กัน” สัจจพรณฤๅษีจึงขออาราธนาให้พระองค์ประทับรอยฝ่าพระบาทไว้บนยอดเขา
เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงเสด็จลงผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก แล้วแยก
ท้าวเหยียบบนยอดหินที่สูงที่สุดของเขานางพระจันทร์เป็นรอยพระบาทที่ได้เห็นอยู่จนทุกวันนี้”
(Kanchanapawong, 2011 : 44-51)

จะเห็นว่า ข้อมูลจากเอกสารในอรรถกถาปุณโณวาทสูตร และเอกสารความเป็นมาของรอยพระบาทบนยอดเขาวงพระจันทร์ มีแก่นเรื่องที่คล้ายกัน คือ กล่าวถึงการประทับรอยพระบาทตามคำขอของสัจพันธดาบส หรือสัจพรรณฤณี เพื่อเป็นที่สักการะระลึกถึงพระพุทธเจ้า และจากข้อมูลการสัมภาษณ์ Ananlayo (2023) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธรูปเพิ่มเติมว่า “รอยพระพุทธรูปบนยอดเขาวงพระจันทร์นั้นเป็นรอยพระพุทธรูปข้างซ้ายของพระพุทธเจ้า ส่วนรอยพระพุทธรูปข้างขวาอยู่ที่วัดพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี ด้วยเหตุที่ว่า รอยพระพุทธรูปบนยอดเขาวงพระจันทร์จะเป็นรอยเหยียบบรมมดา ไม่มีการแกะสลักนักษัตริ หรือธรรมจักรที่พระบาท ซึ่งจะมีลักษณะเช่นเดียวกับรอยพระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี ” มีผู้ไปพบรอยพระพุทธรูปบนยอดเขาวงพระจันทร์ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2400 ในสมัยก่อนบริเวณเขาวงพระจันทร์จะเป็นป่า เป็นเขา ยังไม่มีวัดเขาวงพระจันทร์ อย่างเช่นสมัยนี้ แต่ที่เขาวงพระจันทร์นี้มักจะมีเกจิอาจารย์มาปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมาก หน้าเทศกาลเดือนสาม ประชาชนทั้งไกลและใกล้จะหลั่งไหลมามัสการรอยพระพุทธรูปบนยอดเขาแห่งนี้เนื่องแน่นเป็นประจำทุกปี ช่วงเทศกาลเดือนสามนี้จะตรงกับช่วงตรุษจีน ซึ่งถือเป็นวันแรกของปีใหม่ตามธรรมเนียมของคนจีน คนจีนจะทำในสิ่งที่เป็นมงคล และเดินทางท่องเที่ยวในวันนี้หรือที่เรียกว่า วันชิวอิก (วันเที่ยวในเทศกาลตรุษจีน) ความนิยมในการเดินทางมามัสการรอยพระพุทธรูปที่เขาวงพระจันทร์นี้ อาจเป็นเพราะว่า ในสมัยก่อนสถานที่ท่องเที่ยวมีไม่มาก และสถานที่ที่ได้รับความนิยมในแถบนี้จะมี 3 ที่ ได้แก่ วัดพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวัดเขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรี ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมาที่เขาวงพระจันทร์ก่อนเพราะใกล้กว่า ขึ้นยากกว่า และจะเดินขึ้นเขาในช่วงเวลากลางวัน ตอนเช้าลงมาแล้วจึงค่อยไปที่วัดพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี สมัยก่อนเขาวงพระจันทร์ยังไม่มีบันไดให้เดินขึ้นเหมือนปัจจุบัน นอกจากนี้คนจีนยังมีความเชื่อว่า ภูเขาสูงจะเป็นที่อยู่ของเทพกับเซียน คนจีนจึงชอบไหว้พระบนสวรรค์ ในอดีตเจ้าอาวาสวัดจีนประชาสโมสร (วัดเล่งฮกยี่) ที่จังหวัดฉะเชิงเทราได้มาสร้างโรงเจไว้ที่ตีนเขา โรงเจนี้มีมาก่อนวัดเขาวงพระจันทร์ ต่อมา พ.ศ. 2539 ได้มีโครงการสร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปบนยอดเขาวงพระจันทร์ เพื่อเฉลิมฉลองให้พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ที่ทรงครองราชย์ครบ 50 ปี โดยให้คนลพบุรีเป็นเจ้าของทำบุญคนละ 9 บาท 50 สตางค์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า แนวคิดหลักของการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์เกิดขึ้นจากความเชื่อเรื่องการบูชารอยพระพุทธรูปของคนไทย และผสมผสานความเชื่อของคนจีนที่เชื่อว่าภูเขาสูงเป็นสถานที่สถิตของเทพเจ้า เมื่อถึงประเพณี “ชิวอิก” หรือการท่องเที่ยวในช่วงตรุษจีนจึงนิยมเดินทางมาขึ้นเขาวงพระจันทร์เพื่อความเป็นสิริมงคล ทำให้เขาวงพระจันทร์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาของภูมิภาค กล่าวคือ เป็นหนึ่งในสามสังเวชนียสถานร่วมกับวัดพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี และวัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายของเส้นทางแสวงบุญในประวัติศาสตร์ด้วย ส่วนการพัฒนาทางกายภาพของรอยพระพุทธรูปบนเขาวงพระจันทร์เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2539 เมื่อมีการสร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในวโรกาสครองราชย์ครบ 50 ปี ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย ดังภาพ

Figure 1 Mondop housing the Buddha's footprint

(Source: Chaiyen, 2 February 2023)

Figure 2 Buddha's footprint on the summit of Khao Wong Phrachan

(Source: Chaiyen, 2 February 2023)

1.1 การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในฐานะ “เทศกาลงานวัดสร้างสรรค์”

การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถวิเคราะห์ผ่านแนวคิด คติชนสร้างสรรค์ของ Na Thalang (2016) ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมมาปรับใช้และต่อยอดให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย จากการเก็บข้อมูลสามารถวิเคราะห์แนวคิดในการจัดเทศกาลได้ดังนี้ ดังนี้

1.1.1 การผสมผสานระหว่างทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมกับการสร้างสรรค์ใหม่

ข้อมูลการสัมภาษณ์ Ananlayo (2023) ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์แต่เดิมจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่มีบันได แต่เมื่อมีคนนิยมเดินทางมานมัสการรอยพระพุทธรูปมากขึ้นทางวัดจึงได้สร้างบันไดเพื่อให้คนเดินขึ้นเขาได้สะดวก โดยลูกศิษย์ของพระมงคลกวานาวีกรมได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างบันไดขึ้น สิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม เช่น รอยพระพุทธรูป ศาลเจ้าแม่ดอกกรัก ศาลแม่ชีสัพพะยัง รูปปั้นหลวงพ่อบุญรอด ศาลเจ้าแบบเก้งจีน รูปปั้นแม่ธรณีบีบมวยผม รูปปั้นพระสังขยา รวบรวมงาช้าง เป็นต้น ส่วนสิ่งก่อสร้างที่สร้างเพิ่มเติมในสมัยพระมงคลกวานาวีกรม (พัก ภทฺทจารี) เป็นเจ้าอาวาส คือ 1) พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ตัวอาคารเป็นไม้สัก 3 ชั้น ชั้นแรกเป็นที่ประดิษฐานพระบรมราชริทธาตุและพระธาตุสำคัญของพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ อีกส่วนเป็นที่จัดแสดงเครื่องลายคราม ชั้นที่สองเป็นเครื่องรางของขลังจำพวกพระเครื่องขนาดเล็ก และพระเครื่องที่มีผู้มาถวายวัด ชั้นที่สามจัดแสดงพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 5 และเทวรูปต่าง ๆ 2) ผานางฟ้า ผานางฟ้ามีอยู่ด้านทิศใต้ของเขาวงพระจันทร์ ยอดเขาทางทิศใต้มีชื่อว่า เขาช่องกระจก หรือเขากระโจม แต่ปัจจุบันจะรู้จักในชื่อ ผานางฟ้า 3) รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม 4) ศาลาไม้สักทอง 5) พระพุทธรูป 6) ชุมประตูลิ้น 7) อนุสรณ์หนุมาน 8) ห่วงใหญ่ กลองใหญ่ จะเห็นได้ว่า ทางวัดได้สร้างสิ่งก่อสร้างขึ้นเพิ่มเติมจากเดิมอีกเป็นจำนวนมากที่สอดคล้องกับความเชื่อ ความนิยมของคนในสังคมปัจจุบัน และมีการบูรณาการกับวัฒนธรรมเงินเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวเชื้อสายจีนที่นิยมมาท่องเที่ยวที่วัดเขาวงพระจันทร์แห่งนี้

จะเห็นว่า แนวคิดในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ยังคงรักษาแก่นทางวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ ความศรัทธาต่อรอยพระพุทธรูปที่มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเชื่อและเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ เทศกาลนี้ได้มีการต่อยอดทุนวัฒนธรรมนี้ด้วยการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพิ่มเติม เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ผานางฟ้า รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่ผสมผสานความเชื่อทั้งพุทธและจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมให้เข้ากับความต้องการและรสนิยมของผู้บริโภคยุคใหม่

1.1.2 การรองรับพฤติกรรมวัฒนธรรมและการผสมผสานความเชื่อ

การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีการแสดงถึงการผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกันในหลายมิติทั้งพุทธศาสนาแบบไทย ความเชื่อของคนจีน (เช่น การไหว้เทพบนภูเขาส่ง วัน “ซิวอิก” ในเทศกาลตรุษจีน) เช่น มีการจัดสร้างชุมประตูลิ้นขึ้นเขาแบบสถาปัตยกรรมจีน มีการผูกผ้าสีแดงเพื่ออธิษฐานขอพร มีรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม บริเวณผานางฟ้ามี “เก้งจีน” อาหารที่แจกที่โรทานบนยอดเขาจะเป็นอาหารเจ ส่วนความเชื่อแบบไทยก็มีการสร้างหลวงพ่อบุญรอด อนุสรณ์หนุมาน ท้าวเวสสุวรรณ หรือ

การประกอบพิธีกรรมเจิมหน้าผากเพื่อความเป็นสิริมงคล การผสมผสานความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงแต่ตอบสนองกลุ่มคนที่หลากหลาย แต่ยังทำให้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิมมีความหมายใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อปรับใช้และต่อยอดให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย

Figure 3 The blending of Thai and Chinese beliefs

(Source: Chaiyen, 2 February 2023)

1.1.3 การปรับเปลี่ยนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แนวคิดคติชนสร้างสรรค์เน้นการแปรรูปทุนวัฒนธรรมให้มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์เห็นได้ชัดเจนว่า การจัดงานมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ครบวงจร มีการออกแบบมุมถ่ายภาพ การตกแต่งด้วยแสง สี เสียง ดนตรี ชุมชนและกังหันหลักสี่ รวมถึงการสร้างเรื่องราวเพื่อการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดลพบุรี เช่น การจัดกิจกรรม “รักจริงแค่ไหน Key นี้คือคำตอบ” เมื่อ พ.ศ. 2560 โดยเชิญชวนให้คู่รักขึ้นไปคล้องกุญแจและอธิษฐานรักร่วมกันบนยอดเขาวงพระจันทร์ (Chanhasak, 2023; Tourism Authority of Thailand, Lopburi Province, 2017) ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ผู้รักคล้องกุญแจนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลจากรูปแบบการท่องเที่ยวในต่างประเทศที่ให้นักท่องเที่ยวที่เป็นคู่รักได้คล้องกุญแจล็อกไว้เป็นสัญลักษณ์ของความรักที่ยั่งยืน ดังเช่นที่หอคอย N Soul Tower ประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งกระแสความนิยมเกาหลีในสังคมไทยมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 หลังจากที่เกาหลีเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านละครเรื่อง เพลงรักในสายลมหนาว “Winter Sonata” สังคมไทยเริ่มรับอิทธิพลเรื่องราวของความรัก และการท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์มากขึ้น ดังที่ Nonta (2019) ได้นำเสนอว่า กระแสนิยมวัฒนธรรมเกาหลีเริ่มแพร่หลายในสังคมเอเชียตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2562 สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการ “สร้างความหมายใหม่” ให้กับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่อาจไม่ได้มีแรงจูงใจทางศาสนาเป็นหลัก ดังภาพ

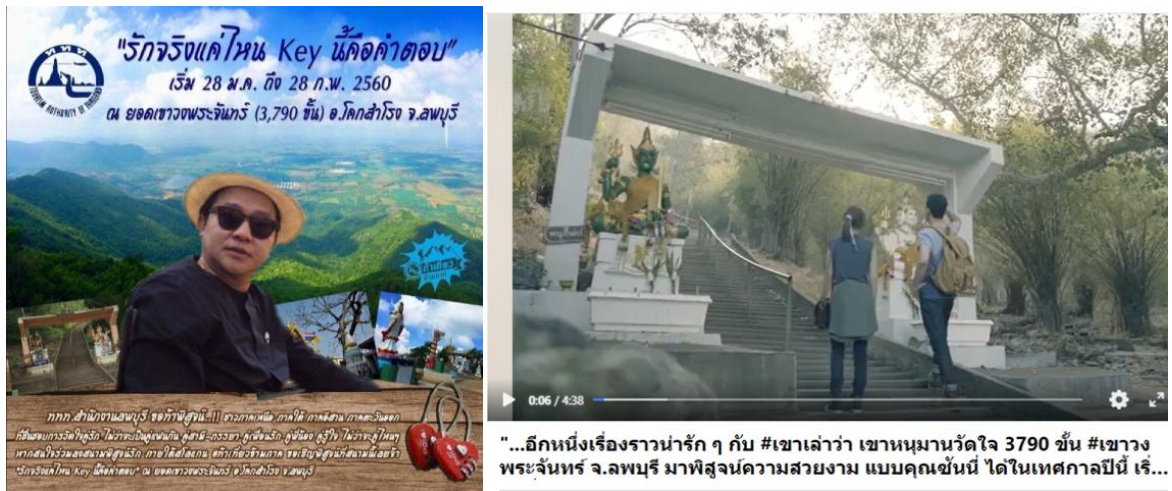

Figure 4 The advertisement of the Tourism Authority of Thailand

(Source: The Tourism Authority of Thailand, 2023)

Figure 5 Colorful windmill archway before ascending Khao Wong Phrachan

(Source: Chaiyen, 2 February 2023)

Figure 6 Illuminated atmosphere on the summit of Khao Wong Phrachan

(Source: Chaiyen, 2 February 2023)

1.1.4 การประกอบสร้างพิธีกรรมใหม่ภายใต้กรอบความเชื่อดั้งเดิม

Ananlayo (2023) ให้สัมภาษณ์ว่า ในสมัยพระมงคลกวณาภิกรม (พัก ภุฑฑจารี) เป็นเจ้าอาวาส ท่านได้จัดพิธีสวดนพเคราะห์ในช่วงเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ โดยจะนำทรายที่ตำบลงสนสุข จังหวัดชลบุรีมาทำพิธี และแจกให้ญาติโยมเป็นเครื่องราง ของขลัง ส่วนพระที่หลวงพ่อกสร้างจะมีตัว “ยะ” แต่เมื่อท่านมรณภาพไปแล้วทางวัดได้นำทรายที่เหลืออยู่มาทำเป็นวัตถุมงคลในรูปแบบใหม่เพื่อจำหน่าย เช่น สร้อยข้อมือ พวงกุญแจ และใส่ทรายให้น้อยลงเนื่องจากไม่มีการทำพิธีสวดนพเคราะห์อีกหลังจากที่พระมงคลกวณาภิกรมได้มรณภาพแล้ว แต่จะปรับเปลี่ยนเป็นการนิมนต์พระวัดอื่นมาทำพิธีกรรม “เจิมหน้าผาก” ให้แก่ผู้ที่มาท่องเที่ยวแทน การลดปริมาณทรายที่เหลืออยู่เป็นการปรับให้เข้ากับบริบทของวัด และจากที่เคยแจกก็เปลี่ยนมาเป็นจำหน่ายให้แก่ผู้ที่มาท่องเที่ยวแทน

Figure 7 Consecrated sand and amulets of Luang Pho Phak Phattachari
(Source: prakejitourthai, 2023)

Figure 8 Consecrated sand and amulets of Luang Pho Phak Phattachari
(Source: Chaiyen, 2 February 2023)

Figure 9 Monks from other temples performing forehead anointing rituals for tourists
(Source: Chaiyen, 2 February 2023)

จากข้อมูลเมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดคติชนสร้างสรรค์พบว่า การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีการประกอบสร้างพิธีกรรมใหม่ที่นอกเหนือจากการบูชารอยพระพุทธรูป ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม แต่มาจัดทำพิธีกรรมการสวดนพเคราะห์ในสมัยพระมงคลภาวนวิกรม และมาปรับอีกครั้งเป็นพิธีกรรมเจิมหน้าผาก รวมถึงการสร้างวัดถุ่มงคฺลรูปแบบใหม่จากเดิมที่ทำเพื่อแจกมาเป็นจำหน่าย โดยปรับรูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้ดูทันสมัยเหมาะกับบริบทสังคมสมัยใหม่ เช่น สร้อยข้อมือใส่ทราย พวงกุญแจทราย สิ่งเหล่านี้สะท้อนปรากฏการณ์ “พุทธพาณิชย์” ที่เชื่อมโยงความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรม และเรื่องโชคลางเข้ากับระบบการตลาดและการท่องเที่ยวในสังคมสมัยใหม่

1.1.5 การบูรณาการความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ

Piamchit (2023) ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง (อบต.ห้วยโป่ง) จะเข้ามาช่วยเหลือ โดยสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานให้ เช่น ไฟฟ้า น้ำสำหรับอุปโภค บริโภค การจัดเก็บขยะ และจัดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) คอยดูแลความปลอดภัย ซึ่งทางวัดจะมีค่าตอบแทนให้ นอกจากนี้ อบต.ห้วยโป่งยังช่วยก่อสร้างลานกีฬาเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และประมาณ พ.ศ. 2560 มีงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ให้ผ่านอำเภอโคกสำโรง อบต.ห้วยโป่งจึงกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การวิ่งมาราธอน มินิมาราธอน หน่วยงานเอกชนจะเข้ามาทำธุรกิจกิจกรรมการวิ่ง เงินที่ได้จากการจัดงานส่วนหนึ่งนำไปบริจาคให้วัดและสถานีนามัย และจะช่วยประชาสัมพันธ์การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ด้วย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเอกชนอื่น ๆ ที่ใช้สถานที่ของวัดเขาวงพระจันทร์มาจัดกีฬา เช่น กลุ่มเขาวงพระจันทร์เทรล ได้จัดการจัดงานวิ่งเทรลทำให้กลุ่มคนสนใจกีฬาได้รู้จักเขาวงพระจันทร์มากขึ้น

แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการประสานงานระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีการร่วมมือระหว่างวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และภาคเอกชน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทต่างกัน ตั้งแต่การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน การประชาสัมพันธ์ การจัดการกิจกรรมกีฬา และการระดมทุนเพื่อพัฒนาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์จึงสะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมและเป็นระบบ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์

Jaruworn (2013 : 246) กล่าวว่า “เมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนไป วัฒนธรรมมีบทบาทที่เคลื่อนไหว มีทั้งส่วนที่เปลี่ยนแปลงได้ และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งทำให้บทบาทของคติชนมีทั้งคงเดิม สูญหาย คลี่คลาย หรืออาจสร้างขึ้นใหม่ทำให้เห็นสิ่งที่เรียกว่า “พลวัต” ของคติชนที่ศึกษาได้ชัดเจนขึ้น และสอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป” เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์พบว่า การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีการเปลี่ยนแปลง 5 ประการ ดังนี้

2.1 ด้านผู้จัดงาน

การมรณภาพของพระมงคลกวานาวีกรม (พัก ภทฺทจารี) ทำให้ลูกศิษย์ชาดที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เมื่อมีการเปลี่ยนเจ้าอาวาสวัด ผู้จัดงานก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ เปลี่ยนจากคณะลูกศิษย์และพระในวัด มาเป็น “คณะกรรมการวัด” ส่วนหน่วยงานรัฐและเอกชนจะมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดงานให้แก่คณะกรรมการวัด

2.2 ด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงาน

การเปลี่ยนแปลงในด้านนี้เกิดจากความต้องการทุนบูรณปฏิสังขรณ์วัดเพิ่มขึ้น และกระแสนิยมทำบุญเชิงพาณิชย์ โดยวัตถุประสงค์ของการจัดงานยังคงมี 3 ประการเหมือนเดิม คือ เพื่อสักการะรอยพระพุทธรูป เพื่อแจกทาน และเพื่อรับบริจาค แต่มีการเปลี่ยนแปลงการขยายช่องทางการรับบริจาคด้วยการจำหน่ายรูปเทียน ดอกไม้ วัตถุมงคล และกิจกรรมทางความเชื่อ เช่น การเจิมหน้าผาก การผูกผ้าแดง และมีการเปิดให้ร้านค้าจับจองพื้นที่ทำการค้าในช่วงจัดงานเพื่อหารายได้เข้าวัด

2.3 ด้านรูปแบบกิจกรรม

กระแสนิยมท่องเที่ยวเชิงกีฬาและวัฒนธรรมทำให้รูปแบบกิจกรรมของการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์เปลี่ยนแปลงไป เพราะต้องการสร้างสีสันการจัดงาน ต้องการดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ โดยการสร้างความหมายใหม่ เช่น การเดินขึ้นเขาด้วยกันเพื่อพิสูจน์มิตรภาพและรักแท้ การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมการสวดนพเคราะห์เป็นการเจิมหน้าผาก การจัดซุ้มที่ผสมผสานวัฒนธรรมจีน การจัดไฟ แสง สี หรือมูมถ่ายภาพ รวมทั้งการจัดงานวิ่งเทรล ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นพิธีกรรม และกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในสังคมสมัยใหม่

2.4 ด้านวัตถุมงคล

เมื่อพระมงคลกวานาวีกรม (พัก ภทฺทจารี) มรณภาพ ทำให้เขาวงพระจันทร์ไม่มีพระเกจิอาจารย์ประจำวัด แต่นักท่องเที่ยวสมัยใหม่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องวัตถุมงคล เรื่องโชคลาง ผู้จัดงานจึงสร้างวัตถุมงคลโดยยังคงยึดโยงกับความศรัทธาที่ผู้คนมีต่อพระมงคลกวานาวีกรม (พัก ภทฺทจารี) จากพระเหรียญรุ่นเดียว และเหรียญที่บรรจุขี้ผึ้งเล็กๆ ๑ มาเป็นกำไลหินวัตถุมงคล ตำลึงเงิน ตำลึงทอง พญาเล็บครุฑ ฯ โดยปรับขนาด รูปแบบ และวัสดุให้หลากหลายขึ้นเพื่อ “ขาย” ให้แก่นักท่องเที่ยว

2.5 ด้านการประชาสัมพันธ์

การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจาก ในปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยีดิจิทัล และคนในสังคมนิยมใช้สื่อโซเชียลมีเดีย โดยเปลี่ยนแปลงจากการแจ้งข่าวการจัดงานด้วยวาจา หรือการประชาสัมพันธ์กันในกลุ่มของคณะลูกศิษย์ มาเป็นการใช้เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐ ทำให้เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ยังคงเป็นที่รู้จักในสังคมสมัยใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดคิดสร้างสรรค์ ทำให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ คือ การจัดงานยังคงรักษาแก่นเดิม โดยยังคงพิธีนพเคราะห์สักการะพระพุทธรูป และการแจกทานแก่นักท่องเที่ยวไว้ แต่มีการสร้างกิจกรรมใหม่ เช่น เพิ่มซุ้มถ่ายภาพ แสงสีเสียง และพิธีกรรมจีน มีการปรับเปลี่ยนบริบท โดยการดัดแปลงวัตถุมงคลเพิ่มช่องทางการรับบริจาคให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยปัจจุบัน และมีการทำพาณิชย์เชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน รัฐเข้ามาสนับสนุนการประชาสัมพันธ์และสาธารณูปโภค เพื่อส่งเสริมรายได้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่จังหวัดลพบุรี ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีกระบวนการ “คติชนสร้างสรรค์” (Creative Folklore) เพื่อให้คงคุณค่าเดิม ในขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับความต้องการและบริบททางสังคมปัจจุบันอย่างลงตัว

3. บทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย

ตามแนวคิดบทบาทหน้าที่ของ Bascom (1965) เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัยมีบทบาทหน้าที่ 4 ประการ ดังนี้

3.1 หน้าที่ยืนยันความเชื่อและค่านิยม

การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์จะจัดเป็นประจำทุกปีในช่วงการบูชาพระในเดือน 3 วันมาฆบูชา การจัดงานในช่วงเวลาดังกล่าวช่วยให้พิธีกรรม “คติบูชารอยพระพุทธรูป” ยังคงดำรงอยู่และได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้การจัด

งานยังมีหน้าที่ในการผลิตซ้ำตำนานท้องถิ่นลพบุรี เช่น ตำนานรอยพระพุทธรูป ตำนานท้าวภักขนาถ ตำนานเจ้าพ่อขุนด่าน ฯลฯ โดยมีการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้เกิดความเชื่อเดิมไม่จางหายไป

3.2 หน้าที่ศึกษาและถ่ายทอดความรู้

การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมจะได้เรียนรู้ประวัติ ตำนานท้องถิ่นลพบุรี และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน เช่น การกราบนมัสการรอยพระพุทธรูป การกราบไหว้รูปปั้นหลวงพ่อบุญรอด (ผู้ตั้งชื่อเขาวงพระจันทร์) การกราบไหว้พระมงคลภวนาวีกรม (เจ้าอาวาสวัด) หรือการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบริเวณวัด และบนเขา สิ่งเหล่านี้จะช่วยถ่ายทอดค่านิยมด้านศีลธรรมให้ยังคงอยู่

3.3 หน้าที่ควบคุมทางสังคม

การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ทำหน้าที่สร้างความร่วมมือและบ่มเพาะเอกลักษณ์ชุมชน ดังจะเห็นได้จากการที่หน่วยงานรัฐ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง โรงเรียนในพื้นที่ ฯ) จะเข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์ และอำนวยความสะดวกูปโภค และยังมีภาคเอกชนที่จัดกิจกรรมพิเศษ เช่น เวทีการแสดง การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์จึงทำให้เกิดการร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และภาครัฐ เป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ของลพบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและกีฬา ช่วยสร้างความภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่น

3.4 หน้าที่ให้ความบันเทิง

การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีการจัดซุ้มถ่ายรูป แสงสีเสียง ร้านค้า และการเดินขึ้นเขายังเป็นกิจกรรมกีฬาที่สามารถทำได้ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงเกิดการรวมกลุ่มกัน หรือชักชวนกันมาทำกิจกรรมเพื่อเป็นการผ่อนคลายหรือวัดใจว่าจะเดินขึ้นถึงยอดเขาหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้มาร่วมงานได้รับความเพลิดเพลินนอกเหนือจากพิธีกรรม

บทบาททั้ง 4 ประการนี้ ทำให้การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ไม่เพียงรักษาความศรัทธาเดิม แต่ยังมีปรับเปลี่ยนกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย ช่วยให้เกิดจินตนาการของจังหวัดลพบุรีอยู่คู่สังคมไทยร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาแนวคิดในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ และเพื่อศึกษาบทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกต และวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ประการ คือ ชุมชนตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี กำหนดและคัดเลือกผู้บอกข้อมูลสำคัญ (key informant) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 11 คน และใช้วิธีแบบสโนว์บอลหรือแบบลูกโซ่ (snow ball or chain sampling) ในการเข้าถึงผู้บอกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ของ Na Thalang (2016) และแนวคิดเรื่องหน้าที่หรือบทบาทของคติชนวิทยาของ Bascom (1965) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดในการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย มี 5 ประการ ได้แก่ 1. การผสมผสานระหว่างทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมกับการสร้างสรรค์ใหม่ 2. การรองรับพัฒนาวัฒนธรรมและการผสมผสานความเชื่อ 3. การปรับเปลี่ยนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4. การประกอบสร้างพิธีกรรมใหม่ภายใต้กรอบความเชื่อดั้งเดิม และ 5. การบูรณาการความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่า การจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์มีกระบวนการสร้างสรรค์ประเพณีที่เก่าแก่และเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาเรื่องคติบุชารอยพระพุทธรูปที่มีมานานตั้งแต่ก่อนสมัยพระเจ้าทรงธรรม (The Fine Arts Department, 1988 : 25) และเมื่อได้รับอิทธิพลจากบริบทสังคมไทยร่วมสมัยในปัจจุบันมีการต่อยอดทุนวัฒนธรรมนี้ด้วยการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพิ่มเติม เช่น พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ผานางฟ้า รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่ผสมผสานความเชื่อทั้งพุทธและจีน เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่และการท่องเที่ยวในสังคมไทยปัจจุบัน การสร้างสรรค์นี้จึงส่งผลให้เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ยังคงเป็นเทศกาลที่แสดงถึงเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัด

ลพบุรีที่มีชื่อเสียงมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตและยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิด Invention of Tradition ของ Hobsbawm & Ranger (1983) ที่นำเสนอว่า กระบวนการสร้างประเพณีที่ดูเหมือนจะมีความเก่าแก่และเชื่อมโยงกับอดีตอันยาวนาน แต่แท้จริงแล้วถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาที่ค่อนข้างใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น การสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม หรือการสร้างสามัคคีในสังคม เพื่อการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ มี 5 ประการ ได้แก่ 1. ด้านผู้จัดงาน 2. ด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงาน 3. ด้านรูปแบบกิจกรรม 4. ด้านวัตถุมงคล และ 5. ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยทั้ง 5 ประการนี้มีผลต่อกระบวนการสร้างสรรค์เทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ให้ยังคงอยู่เพื่อสร้างความหมายใหม่ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่และการท่องเที่ยว ผลการศึกษาในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Adari & Elfira (2021) ที่ศึกษาการปรับตัวของประเพณีเทศกาล Taylagan ของประเทศรัสเซียในยุคปัจจุบัน ซึ่งพบว่าเทศกาล Taylagan เป็นพิธีกรรมสำคัญประจำปีของหมี Buryat ในรัสเซียที่ได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยปัจจุบันได้พัฒนาให้รองรับนักท่องเที่ยวด้วย การวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีสัญศาสตร์ของ Roland Barthes และแนวคิด “The Invention of Tradition” ของ Hobsbawm เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของเทศกาล และผลกระทบต่องาน Buryat ร่วมสมัย จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ค่านิยมอันศักดิ์สิทธิ์ของเทศกาลเริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อกลุ่ม Neo-shamans เข้ามามีบทบาทในการปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความทันสมัยและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น

บทบาทของเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัย มี 4 บทบาท ได้แก่ 1. หน้าที่ยืนยันความเชื่อและค่านิยม 2. หน้าที่ศึกษาและถ่ายทอดความรู้ 3. หน้าที่ควบคุมทางสังคม และ 4. หน้าที่ให้ความบันเทิง ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการจัดเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์ในสังคมไทยร่วมสมัยมิใช่เป็นเพียงเทศกาลงานวัดที่ให้ความบันเทิงและความผ่อนคลายของคนในสังคม แต่ยังคงรักษาโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลพบุรี โดยทำหน้าที่เป็นทั้งกลไกการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมการขึ้นเขาเพื่อนมัสการรอยพระพุทธรูป และการควบคุมชุมชนให้เกิดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมจัดการและพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้อย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าได้ในเวลาเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments)

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยฉบับเต็มเรื่องเทศกาลงานวัดเขาวงพระจันทร์: การสร้างสรรค์และบทบาทในสังคมไทยร่วมสมัย ได้รับงบประมาณสนับสนุนประเภทการวิจัยสร้างองค์ความรู้ จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พ.ศ. 2566 ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Adari, R. A. S. F., & Elfira, M. (2021). The Changing Meaning of Taylagan Festival for Contemporary Russia Buryat Society: An Adaptation of Tradition. *Simulacra*, 4(2), 131-144. <https://doi.org/10.21107/sml.v4i2.10527>
- Ananlayo, T. (2023, January 25). Interview. Monks. Wat Khaow Wong Phrachan Temple. (In Thai)
- Chaiyen, N. (2023). *The Khaow Wong Phrachan Mountain Temple Fair: Creation and Roles in Contemporary Thai culture*. Lopburi: Thepsatri Rajabhat University. (In Thai)
- Creswell, J. W. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 5th ed. Los Angeles: Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. 2nd ed. Los Angeles: Sage.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research Methods in Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.

- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (Eds.). (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge: University Press.
- Jaruworn, P. (2016). *Folklore and Tourism: The Cultural Village of Nong Khao, Kanchanaburi Province*. Bangkok: Academic work dissemination project Faculty of Arts Chulalongkorn University. (In Thai)
- Chaiyen, N. (2023a). Figure 1 *Mondop housing the Buddha's footprint*.
- Chaiyen, N. (2023b). Figure 2 *Buddha's footprint on the summit of Khao Wong Phrachan*.
- Chaiyen, N. (2023c). Figure 3 *The blending of Thai and Chinese beliefs*.
- Chaiyen, N. (2023d). Figure 5 *Colorful windmill archway before ascending Khao Wong Phrachan*.
- Chaiyen, N. (2023e). Figure 6 *Illuminated atmosphere on the summit of Khao Wong Phrachan*.
- Chaiyen, N. (2023f). Figure 8 *Consecrated sand and amulets of Luang Pho Phak Phattachari*.
- Chaiyen, N. (2023g). Figure 9 *Monks from other temples performing forehead anointing rituals for tourists*.
- Chanthasak, N. (2023, December 7). *Interview*. Policy and Planning Analyst, Tourism Authority of Thailand, Lopburi Province. (In Thai)
- Kanchanapawong, M. (2011). Biography of Phra Mongkolpawanawikrom (Phak Phattachari) and the History of the Buddha's Footprint on the Summit of Khao Wong Phrachan, Lopburi Province. n.p. (In Thai)
- Klinchan, C. (2022). Cultural and Traditional Tourism Information System in Lopburi Province: A Virtual Reality Display for Senior Tourists. *Research Journal Rajamangala University of Technology Srivijaya*, 14(2), 497-512. (In Thai)
- Likitsaran, N. (2016). Motivations and Behavior of Thai Tourists: Khok Samrong District, Lopburi Province. In N, Watchanathepin (Ed.). The 1st National Academic Conference, *Rajamangala University of Technology Suvamabhum*, (pp. 725-732), June 22, 2016, Ayutthaya, Thailand. (In Thai)
- Na Thalang, S. (2016). *Creative Folklore: A Synthesis and Theoretical Perspective*. Bangkok: Anthropology Center Sirindhorn (Public Organization). (In Thai)
- Na Thalang, S., & Jaruwan, P (2017). *Drawing from the Past, Responding to the Present: Creative Folklore in Contemporary Society*. Bangkok: Academic Dissemination Project Faculty of Arts, Chulalongkorn university. (In Thai)
- Noikhlai, W., & Thambut, P. (2020). Tourism Potential and Sustainable Integrated Tourism Development in Lopburi Province, Thailand. *Journal of Management Science Review*, 22 (2), 109-120. (In Thai)
- Nonta, J. (2019). *South Korea's Tourism Business and the Korean Wave Phenomenon (1997-2019)*. Retrieved 11 January 2024, from <http://isas.arts.su.ac.th/wp-content/uploads/2562/history/05590737.pdf> (In Thai)
- Piamchit, S. (2023, July 3). *Interview*. Director of the Social Welfare Division, Huai Pong Subdistrict Administrative Organization Huai Pong, Koksamrong District, Lopburi Province. (In Thai)
- Pinthuphan, H. (1972). *Lopburi: A Province Worth Knowing*. 2nd ed. Bangkok: Odeon Store. (In Thai)
- Prakejitourthai. (2023). Figure 7 *Consecrated sand and amulets of Luang Pho Phak Phattachari*.
- Prakejitourthai. (n.d.). *Picture of Luang Pu Fak*. Retrieved 11 January 2023, from <http://prakejitourthai.com/> (In Thai)
- Prueksakit, P., & Others. (1979). *Lopburi*. Bangkok: Bopit Printing. (In Thai)
- Ruttanalum, W. (2013). *Beliefs about the Buddha's Footprint in Saraburi and the "Pai Phra Bat" Tradition in the Creation of Thai Literature*. Master Thesis, M.A. in Thai Language, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Selvi, A. F. (2019). Qualitative Content Analysis. In J. McKinley & H. Rose (Eds.), *The Routledge Handbook of Research Methods in Applied Linguistics*, (pp. 440-452). London: Routledge.
- The Fine Arts Department. (1988). *Collected Writings on Culture*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao. (In Thai)
- The Fine Arts Department. (2004). *Rattanamongkolkhamchan*. [Auspicious Meanings in The Buddha's Footprints]. Bangkok: The Fine Arts Department. (In Thai)

The Tourism Authority of Thailand. (2023). Figure 4 *The advertisement of the Tourism Authority of Thailand*.

Tourism Authority of Thailand. (2023). *Khaow Wong Phrachan*. [Temple/Mountain (Doi)]. Retrieved 11 January 2023, from [https://thai.tourismthailand.org/Attraction/Khao Wong Phrachan](https://thai.tourismthailand.org/Attraction/Khao+Wong+Phrachan) (In Thai)

Tourism Authority of Thailand. Lopburi Province. (2017). Retrieved 11 January 2023, from https://www.facebook.com/TATLopburiOffice/?locale=hu_HU (In Thai)

Wat Luang Pho Ophasi. (2014). *History of Khao Wong Phrachan*. Retrieved 11 January 2023, from <https://www.facebook.com/Watophasi> (In Thai)